

Somija

Makroekonomikas tendences Somijā

2018. gada 3 ceturksnī Somijas ekonomika pieauga par 2.4% no IKP, eksporta apjoms samazinājās par 1.3%, imports pieauga par 0.5%, salīdzinot ar iepriekšējā gada šo pašu periodu. 2018.gada 3.ceturksnī privātais patēriņš samazinājās par 0.5% pret iepriekšējo ceturksni, bet pieauga par 0.4% pret iepriekšējā gada šo pašu periodu. Investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā samazinājās par 1% pret iepriekšējā gada 3. ceturksni.

Somijas budžeta deficīts sasniedza 0.7% no IKP 2017.gadā, kas ir daudz zemāks par ES noteiktajiem 3%. 2017.gada beigās Somijas valsts parāds sasniedza 61.3% no IKP. 2018.gada 3.ceturksnī Somijas valsts konsolidētais parāds samazinājās par 0.3 mlrd eiro, sasniedzot 135.7 miljardus eiro.

Algu pieaugums 2018.gada 3.ceturksnī bija 0.8%, salīdzinot ar 2017.gada 3.ceturksni. Somijas statistikas biroja provizoriskie dati liecina, ka darba samaksas nominālais pieaugums periodā no 2018.gada jūlija līdz septembrim, salīdzinot ar iepriekšējā gada šo pašu periodu, bija 2.2% privātajā sektorā, 1.7% valsts un pašvaldību darbiniekiem.

Lai arī somu patērētāju ienākumu un nodarbinātības līmenis ir stabils, tomēr patērētāju konfidences indikators 2018.gada decembrī samazinājās līdz 16.1 punktiem, novembrī tas bija 18.3, bet oktobrī 16.8 punkti. 2017.gada decembrī šis indikators bija 24.0.

Neskatoties uz sākotnēji negatīvākām prognozēm, Somijas ekonomika turpina dinamisku attīstību. 2018.gadā Somijas Banka paredzēja IKP izaugsmi 2.9% apmērā, bet 2019.gadā 2.2% un 2020.gadā 1.7% apmērā.

Somijas rūpniecības pievienotā vērtība 2018.gada 3 ceturksņos pieauga par 2.5% pret iepriekšējā gada šo pašu periodu. Apstrādes rūpniecības izlaide īpaši pieauga periodā no 2018.gada jūlija līdz septembrim, sasniedzot 4% pieaugumu pret iepriekšējā gada periodu un par 2% pret iepriekšējo ceturksni.

2018.gada 3.ceturksnī pret iepriekšējā gada šo pašu periodu samazinājās papīra un kokmateriālu izlaide par 3%, bet ķīmiskās rūpniecības produktu izlaide pieauga par 4%, metāla un inženierzinātņu produktu izlaide pieauga par 1%, taču vislielākais pieaugums +16% bija elektronikas un elektroierīču segmentā. Ņemot vērā darba dienu skaitu, produktivitātes pieaugums rūpniecības izlaidē bija 3%. 2018.gada 3.ceturksnī turpinājās arī būvniecības sektora pieaugums par 2%, kas vairāk saistīts ar ēku celtniecību un mazākā mērā ar inženierbūvēm.

Pakalpojumu nozares 2018. gada 3.ceturksnī pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu pieauga par 0.5% - valsts sektora pievienotā vērtība pieauga par 1%, bet privātā sektora par 3%. Īpaši pieauga auto tirdzniecība, taču nedaudz piebremzējās finanšu un apdrošināšanas pakalpojumu pievienotās vērtības izaugsme, bet samazinājās viesnīcu un restorānu pakalpojumu pievienotā vērtība.

Ņemot vērā to, ka Somijas ekonomika ir neliela un atvērta, lielākais pienesums izaugsmē saistāms ar vispārīgo situāciju pasaulē, kur ir augošs pieprasījums pēc inženierzinātņu produktiem, kas ir galvenā Somijas eksporta prece.

Somijā gandrīz 10 gadus bija novērojama ekonomikas stagnācija, kas lielā mērā ietekmēja negatīvo patērētāju noskaņojumu un uzņēmumu piesardzību investīcijās.

Tiek prognozēts, ka Somijas preču un pakalpojumu eksports laika posmā no 2016.līdz 2019.gadam pieaugs par 4.5% jeb 3.5 miljardiem eiro, sasniedzot līdz 80 miljardu eiro apjomu.

Latvijas eksporta uz Somiju tendences

2018. gada 3 ceturkšņos Latvijas preču eksports uz Somiju bija 222,9 milj. EUR, kas pieauga par 32%, bet preču imports no Somijas bija 484,9 milj. EUR, kas palielinājās par 12% salīdzinājumā ar 2017. gada trim ceturkšņiem.

Kopējais Latvijas un Somijas tirdzniecības apjoms 2017.gadā bija 1 miljards eiro. Somija ierindojas 9.vietā Latvijas ārējās tirdzniecības partneru starpā.

2017. gadā Somija bija Latvijas 12. lielākais preču eksporta un 6. lielākais preču importa partneris. Latvijas preču eksports uz Somiju bija 230 milj. EUR, kas ir par 12% vairāk nekā 2016. gadā, bet imports no Somijas – 606,3 milj. EUR, pieaugot par 10% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. 2017. gadā Latvijas preču ārējās tirdzniecības bilance ar Somiju bija negatīva -376,3 milj. EUR. 2017. gadā preču eksports uz Somiju veidoja 2,0% no kopējā Latvijas preču eksporta, savukārt imports – 4,3% no kopējā preču importa.

2017. gadā Latvijas pakalpojumu eksports uz Somiju bija 102 milj. EUR, pieaugot par 9%, bet pakalpojumu imports – 85 milj. EUR, kas saruka par 6% salīdzinājumā ar 2016. gadu.

Galvenās Latvijas eksporta preces uz Somiju ir metālu un koksnes izstrādājumi, minerālprodukti, pārtikas preces, mašīnas, mehānismi; elektriskās iekārtas. Visvairāk no Somijas ievēd minerālproduktus, iekārtas, mašīnas un elektropreces, transportlīdzekļus un ķīmiskos produktus.

Lai arī Latvijas eksports uz Somiju ik gadus pieaug, tomēr pieaugums varētu būt vēl straujāks, ņemot vērā, ka 2017.gadā preču eksports no Igaunijas uz Somiju bija 2.07 miljardu eiro apmērā, no Lietuvas 449 miljonu, bet Latvijas 234 miljonu eiro apjomā. Šī lielā atšķirība skaidrojama gan arī somu kapitāla uzņēmumu lielo koncentrāciju Igaunijā, gan arī ar lietuviešu mērķtiecīgas tirgū ienākšanas aktivitātes. Tomēr tas parāda arī Baltijā ražoto preču konkurētspēju un pārdošanas kvalitāti.

2005.gadā Latvijas preču eksports uz Somiju bija 146 miljonu eiro apmērā, bet Lietuvas 94 miljonu, bet Igaunijas – 1.63 miljardu apmērā. Līdz ar to var secināt, ka pieaugums no Latvijas ir bijis vismazākais šajos pēdējos 12 gados.

2018.gada 3 ceturkšņos lielākais pieaugums Latvijas eksportā uz Somiju bija šādās kategorijās: +136% koksnes izstrādājumiem (tas saistīts ar lielo pieprasījumu pēc papīrmalkas Zviedrijā un Somijā), +34% pārtikas precēm, +10% metāla un inženierzinātņu izstrādājumiem, +68% ķīmiskās rūpniecības produktiem, +48% būvmateriāliem. Neliels samazinājums eksportā bijis tekstila produktiem -5%, plastmasas un gumijas izstrādājumiem -6%, tautiņiem un eļļām -80%.

2018. gada stratēģija Somijai

LIAA Somijas pārstāvniecības misija ir:

- sekmēt pozitīvu Latvijas produktu un valsts atpazīstamību Somijā, īpaši biznesa vidē;
- sekmēt LIAA biznesa kontaktu tīkla paplašināšanu ar somu uzņēmējiem un tos atbalstošajām institūcijām ar mērķi atvieglot kontaktu dibināšanu potenciālo eksporta darījumu gadījumā;
- veicināt Latvijas uzņēmēju interesi par Somiju;
- veicināt pozitīvu investīciju plūsmu no Somijas.

LIAA aktivitātes Somijā ir vērstas prioritāri uz inženiertehnoloģiju – īpaši kuģubūves, jaunuzņēmumu, dizaina un pārtikas nozaru uzņēmumiem.

Tiks pievērsta pastiprināta uzmanība esošajiem un potenciālajiem investoriem. Lielāks uzsvars tiks likts uz sadarbību ar Somijas reģioniem un kontaktu dibināšanu tajos. Īpaša uzmanība tiks veltīta arī vietējās latviešu biznesa kopienas Somijā iesaistīšanai eksporta un investīciju veicināšanā.

Kā perspektīvas ilgtermiņā tiek novērtētas arī veselības tūrisma un dzīvības zinātņu nozares, kurās no pārstāvniecības puses notiek kontaktu dibināšana un Latvijas uzņēmumu informēšana par tīklošanas pasākumiem Somijā.

Inženierzinātņu nozare

Somijā inženierzinātņu sektoriem ir būtiska ietekme uz ekonomiku kopumā, jo šīs nozares piensums sasniedz aptuveni pusi no kopējā Somijā saražotās produkcijas eksporta.

Šajā sektorā 2018.gadā tiek nodarbināti vairāk kā 302 tūkstoši cilvēku, kas ir par 5000 vairāk nekā gadu iepriekš, taču kopumā tiek lēsts, ka tehnoloģiju industrijas ietekme netieši ir uz pat 700 tūkstošiem darbavietu. 70% pētniecības un attīstības finansējumā Somijā tiek izlietots tieši inženierzinātņu sektorā, tādējādi vēlreiz apstiprinot sektora būtisko lomu ne tikai esošajā, bet arī nākotnes ekonomikas struktūrā. Inženierzinātņu produktu un pakalpojumu eksports, ir puse no Somijas kopējā eksporta.

Iekļūšana somu uzņēmumu piegādes ķēdēs ir viens no Latvijas eksporta uz Somiju ilgtermiņa mērķiem. LIAA pārstāvniecības Somijā pārziņā ir lielo somu uzņēmumu monitorēšana un kontaktu sekmēšana.

Vairāki uzņēmumi Somijā ir saņēmuši būtiskus ārvalstu pasūtījumus, piemēram, Wartsila Indonēzijā, Valmet automotive no Mercedes Vācijā, Meyer Turku no kuģu operatoriem.

Nozare ik gadus veic 5.5 miljardu investīcijas gan Somijā, gan ārpus tās.

Lielākie elektronikas industrijas uzņēmumi ir ABB, Ensto, Nokia, Planmeca, Suunto, u.c., kas ir veiksmīgi integrēti pasaules piegādes ķēdēs. Elektronikas nozares apgrozījums 2017.gadā sasniedza 14.7 miljardus eiro, nodarbinot vairāk kā 39 tūkstošus cilvēku.

Metālu industrijā dominē uzņēmumi, kas saistīti ar rūdu (piemēram, kapara, niķeļa, u.c.) iegūvi Somijā, kā arī pārstrādi, piemēram, Outotec, SSAB, Boliden, Luvata, krievu kapitāla Norilsk Nickel, u.c. Metālu nozare 2017.gadā sasniedza 10.9 miljardu apgrozījumu un nodarbināja vairāk kā 15 tūkstošus cilvēku.

Mehāniskās inženierijas jomā būtiski uzņēmumi ir lielgabarīta produktu ražotāji Kone, Konecranes, Metso, Normet, Patria, Pemamek, Ponsse, Valtra, bet mājāsaimniecību vajadzībām būtiski ir somu piegādātāji Abloy, Fiskars un Oras.

Mehāniskās inženierijas apgrozījums 2017.gadā sasniedza 30 miljardus eiro un 128 tūkstošus darbinieku.

Jau vairākus gadus, LIAA organizēto inženierzinātņu tirdzniecības misiju laikā nodrošinātas kontaktbiržas un Sandvik mining, Metso minerals, Valmet, Cargotec un citu vadošu rūpnīcu apmeklējumi.

2017.gadā un arī 2018.gadā šie uzņēmumi vairākkārt apmeklējuši Latviju. LIAA pasākumos 2018.gadā piedalījās 10 somu uzņēmumu pārstāvji, tostarp, no uzņēmumiem Valmet, Aurajoki, Sandvik Mining, Raumaster, Andritz un Promeco, kā arī daži mazāka izmēra uzņēmumi, piemēram, Pisla, Lehtosen Konepaja u.c.. 2018.gada aprīlī LIAA organizēja 8 Valmet Technologies iepircēju delegāciju, kuras ietvaros apmeklēti potenciālie piegādātāji no Latvijas.

Tirdzniecības misiju laikā Turku un Pori 2018.gada maijā un jūnijā un septembrī, turpinātas sarunas arī ar citiem lieliem pasūtītājiem Somijā, piemēram, Steerprop, Valmet Technologies, Promeco, Lehtosen Konepaja, Cargotec, SSAB, Konecranes, u.c. LIAA pārstāvniecība sniedza prezentāciju Somijas Tehnoloģiju asociācijas ikgadējā mazo un vidējo uzņēmumu grupas sanāksmē Naantali, 9.2018, kurā piedalījās vairāk kā 60 nozares uzņēmumi.

Lielie somu inženierzinātņu uzņēmumi ir labi pārstāvēti arī starptautiski, tāpēc arvien pieaugoša ir arī vajadzība pēc dalīto pakalpojumu jeb GBS pakalpojumiem. Tomēr lielākā daļa tieši globālo somu uzņēmumu jau ir izveidojuši savus ārpusvalsts pakalpojumu centrus Polijā (Kone, ABB), bet citi ir pat paspējuši šos centrus gan atvērt, gan arī aizvērt (Outokumpu un Ahlstrom Lietuvā).

Tehnoloģiju nozares eksports 2017.gadā sastādīja 30.6 miljardus eiro, no tiem lielākā daļa jeb 53.7% tika eksportēti uz Rietumeiropu, 16.6% uz Austrumeiropu, bet 14.7% uz Āziju. Līdz ar to var secināt, ka Latvijas izdevīgā atrašanās vieta ceļā uz lielākajiem eksporta tirgiem ir būtiska priekšrocība, kas var sekmēt abpusēju interesi arī turpmāk.

Kuģubūve

Ņemot vērā nesenos publiskos paziņojumus par kuģubūves aktivitāšu būtisku palielināšanos no 2020.gada, tas paver Latvijas industrijai lieliskas iespējas piedalīties šo projektu realizācijā.

Kopš Meyer Turku ir pārņēmis dīkstāvē esošo kuģubūves rūpnīcu Turku, šajā nozarē ir plānots divkārsšs izlaides apjoms. Turku tiek būvēti pasaules līmeņa kruīza kuģi lielajiem operatoriem kā Costa, Carnival un Royal Carribean. 2014.gadā Turku tika pārstrādātas 150.000 tonnu metāla, bet līdz 2024.gadam tas tiks kāpināts līdz 310.000 tonnu. Tas būs iespējams, veicot būtisku modernizāciju gan esošajā kuģubūves rūpnīcā Turku, gan arī paplašinot sadarbību ar esošajiem (īpaši Polijā, Lietuvā un Igaunijā) un jauniem piegādātājiem.

Meyer Turku šobrīd nodarbina 2000 cilvēku, bet, ņemot vērā uzņēmuma lielo piegādātāju skaitu, kas mērāms ap tūkstoti, kopējā ietekme uz nodarbinātību ir mērāma ap 8000 tūkstošiem darbinieku.

Meyer nav vienīgais lielais pasūtītājs šajā sektorā. Rauma Marine Contructions (RMC) arī būvē nelielākus kuģus. 18.10.2018. tika publiskota informācija, ka RMC būvēs jauno Tallink kuģi, kas arī nozīmēs būtisku pieprasījuma pieaugumu 2019.gada beigās ar lielāko apjomu 2020.gadā.

Ņemot vērā, ka būs liels pieprasījums pēc dažāda tipa konstrukcijām, bet primāri metāla lielkonstrukcijām, metāla apdares, u.c. saistītajiem produktiem, ir

nepieciešama liela sadarbības partneru iesaiste, formulējot mūsu piedāvājumu somu kuģubūves uzņēmumiem.

Pārtika

2018.gada 3 ceturkšņos pārtikas eksports uz Somiju palielinājās par 34%.

LIAA pārstāvniecība Somijā sniedz regulāru atbalstu pārtikas ražotājiem Latvijā, kas vēlas nodibināt kontaktus ar somu partneriem.

2017.gadā Somijā lielākās pārtikas tirdzniecības ķēdes ir K grupa (Kesko 36,2% tirgus, zīmoli K-Citymarket, K-market, K-supermarket) un S grupa (SOK, 47,2% tirgus, zīmoli Alepa, S-Market, Prisma, Sale, vairāk kā 800 tirdzniecības vietas), kā arī nesens tirgū ienākušais vācu Lidl (9.3% tirgus). Citi mazāk nozīmīgi tirdzniecības tīkli ir Stockmann un Tokmanni. 30% pārtikas lielveikalu nodrošina 80% visu pirkumu Somijā. Nelielas reģionālas ķēdes: Minimani, M-keču.

Līdzīgi kā citviet Ziemeļeiropā, arī Somijā lielie pārtikas mazumtirgotāji ir saistīti ar Ziemeļvalstu iepirkumu un piegādes ķēdēm, piemēram, Coop trading (Dānija) un AMS Sourcing (Nīderlande), kas nodrošina piegādes privāto preču zīmju segmentā. 2017.gadā aptuveni 25% pārtikas produktu tika iegādāti tieši zem privātās preču zīmes.

Arvien vairāk lielveikali izvēlas pirkt sertificētus pārtikas produktus, kā arī veikt iegādi pa tiešo no ražotājiem, tādējādi izvairoties no papildus izmaksām.

Izņēmums ir organisku preču tirdzniecības kanāli, piemēram, specializētās ķēdes Ruohojnuuri un Punnitse ja Säästä, Anton Anton. Uztura bagātinātāji plašā klāstā pārstāvēti zviedru kapitāla ķēdē Life, kā arī citviet.

Kiosku segmentā ar vairāk kā 630 tirdzniecības vietām darbojas norvēģu kapitāla R-kioski.

Alko veikalu ķēde ir Somijas valstij piederošais alkohola monopols.

Somijā darbojas vairāk kā 1850 degvielas uzpildes stacijas, no kurām lielākā daļa ir automatizētas, tomēr gandrīz 800 tiek veikta apkalpošana, un tur var iegādāties arī pārtikas produktus.

HoReCa

Arī HoReCa sektors saistīts gan S (Meira Nova), gan K (Kespro) grupas vairumtirdzniecības uzņēmumiem, kā arī tirgus līderiem - uzņēmumiem Fazer Food Services un Sodexo (franču kapitāla), u.c. Kopumā Somijā ir vairāk kā 20 tūkstoši kafejnīcu, restorānu un ēdnīcu. HoReCa sektorā nodarbināti vairāk kā 140 tūkstoši cilvēku.

Somijas IKP viesmīlības nozare dod 3.8% pienesumu, kas ir vairāk kā dažas tradicionālās rūpniecības nozares.

Pārtikas nozares dažādām precēm un pakalpojumiem ir piemērota zemāka PVN likme.

Pārtikas ražošanas sektora apgrozījums ir ap 11 miljardi euro, kurā dominē gaļas un piena pārstrāde, kā arī miltu izstrādājumu ražošana. Sektorā ir ap 1700 uzņēmumu, kuri nodarbina ap 38 tūkstošus cilvēku.

Latvijas piegādātājiem ir iespējas faktiski visās pārtikas kategorijās, kur viņu preces ir konkurētspējīgas Somijas kontekstā ar savu kvalitāti, cenu, produkta derīguma termiņu, u.c.. Īpaši izceļamas šādas produktu grupas: visu veidu saldētie produkti, piena produkti (biezpiens, siers, krēmsiers), gaļas produkti (īpaši svaigi vai apstrādāti atdzesētajam produktu plauktam vai saldēti), miltu izstrādājumi (pankūkas, makaroni, saldētas picas, saldēti miltu izstrādājumi, saldētas kūkas). Labas iespējas eksportā uz Somiju ir arī ar pārtiku saistītajai iepakojuma nozarei.

Latvijas pārtikas nozarē jau ir vairāki somu kapitāla uzņēmumi, caur kuriem arī ir iespējams veidot kontaktus ar uzņēmumu mātes uzņēmumiem vai citiem saistītajiem uzņēmumiem, piemēram, HK Scan (zīmoli Rīgas Miesnieks un Jelgava), Olvi (Cēsu alus), Fazer (Fazer), kā arī mazumtirdzniecības ķēde Prisma, kas strādā S grupas ietvaros.

Būvniecība

Kategorijas, kurās arī nākamajos gados gaidāma izaugsme ir dzīvojamo ēku renovācija un civilā inženierija.

Periodā no 2018.gada maija līdz jūlijam, celtniecības produkcijas apjoms pieauga par 5.5%. Dzīvojamo ēku būvniecība šajā periodā pieauga par 8%, bet citu ēku būvniecība pieauga par 3.6%.

No LIAA puses tiks tālāk sekots informācijai un kontaktiem ar šīs nozares partneriem, piemēram, YIT, Skanska, NCC, SRV, Lemminkainen, Lehto, Peab, Lujatalo, Destia, Consti un nevalstiskajām organizācijām.

2018. gada oktobrī norisinājās būvniecības nacionālais stends Helsinkos. LIAA nacionālajā stendā, bija pārstāvētas vēl vairākas kompānijas no Latvijas – tādas kā Europlast SIA, Primekss SIA u.c. Kopumā dalība izstādē jāvērtē pozitīvi, tomēr jāuzsver, ka rezultāti, atkarīgi no katras kompānijas atsevišķi un tās gatavības konkrētajam tirgum. No nacionālā stenda dalībniekiem tika saņemtas desmit novērtējuma anketas. Kopumā kompānijas izstādē tika pie 565 biznesa kontaktiem, un 79 biznesa kontaktiem, kas ietver nākamo darījumu pazīmes, vai vienošanos par turpmāku sadarbību. Kā galēji pozitīvu var minēt faktu, ka SIA “AM ENERGY” un SIA “AW Latvia” izstādes laikā noslēdza attiecīgi 3 un 1 darījumus ar Somijas partneriem.

Sagatavojusi LIAA pārstāvniecības Somijā vadītāja A.Barvika